

сприятливих стабільних умов діяльності підприємств середнього і малого бізнесу доцільно враховувати в реалізації державної політики нарощування потенціалу прошарку середнього класу в українському суспільстві. За умов послідовного вдосконалення механізмів державного регулювання, підвищення рівня менеджменту та професійності ведення підприємницької діяльності, цей потенціал може бути перетворений у реалію, що підтверджують досвід розвинених країн з ринковою економікою. Слід відзначити ряд функцій держави, завдяки яким повинна здійснюватися державна підтримка малого підприємництва. По-перше, держава виступає як владна структура, що встановлює рамкові умови функціонування суб'єктів ринку, тобто розробка й контроль за дотриманням нормативно-правових актів. По-друге, держава є власником майна, що служить підставою для розпорядження й безпосереднього управління державним майном. І по-третє, держава є своєрідним інструментом економічного регулювання й стимулювання ринкових процесів.

Отже, підприємницька діяльність у формі малих, середніх господарських структур має значний потенціал становлення середнього класу в Україні. За умов послідовного вдосконалення механізмів державного регулювання, підвищення рівня менеджменту та професійності ведення підприємницької діяльності, цей потенціал може бути перетворений у реалію, що підтверджують досвід розвинених країн ринкової економіки. Від рівня розвитку малого й середнього бізнесу, результату партнерських відносин між державою й бізнесом, від врахування повною мірою інтересів обох сторін у значній мірі залежить ефективність подолання наслідків економічної кризи, подальше просування країни шляхом соціально-економічного прогресу, європейської інтеграції і зміцнення її глобальної конкурентоспроможності.

Література

1. Геєць В. Фактори і умови формування середнього класу як стабілізуючого ядра суспільного розвитку в Україні // Україна: аспекти праці – 2002. – № 8. – С. 6–14.
2. Обьеденнова Т.Б. Средний класс и его работа // Социологические исследования. – 2000. – № 3. – С. 33.
3. Саввов А.І. Становлення потужного середнього класу в Україні. – К., 2005. – 203 с.
4. Яблонская Т. Классы и статусы / Т. Яблонская // Эксперт. – 2007. – № 1–2. – С. 44–46.

УДК 330.341.1

Т.М. ЮХНОВСЬКА
Інститут економіки та прогнозування НАН України

НАЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ НАУКОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ В КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНИХ ПОКАЗНИКІВ

Розглянуто зміст наукового потенціалу. Проаналізовано за допомогою показників КАМ методології (програми K4D) науковий потенціал України. Зроблено порівняльний аналіз наукового потенціалу України в регіональному та світовому розрізі. Запропоновано заходи щодо стимулювання розвитку науково-інтелектуального потенціалу України.

Maintenance of scientific potential is considered. It is analyzed by indexes KAM methodology (K4D program) scientific potential of Ukraine. The comparative analysis of scientific potential of Ukraine in a regional and world field is done. Measures on stimulation of development of scientific and intellectual potential of Ukraine are offered.

Постановка проблеми. XXI століття характеризується розбудовою такого явища як економіка знань. Поряд з класичними ресурсами землею, капіталом та робочою силою, якісною ознакою економіки знань стають знання та інформація, що є незаперечними атрибутами науки. За сучасних умов здобування, використання та розповсюдження нових знань останні є рушійною силою прискореного розвитку економіки, що забезпечують високий рівень конкурентоспроможності країн як основи добробуту та довголіття. У 2000 р. в Лісабоні країни ЄС проголосили, що “у 2010 р. Європа стане найбільш конкурентоспроможним суспільством у світі, суспільством знань” [1, ст. 17]. Відтак, випереджаючий розвиток перспективних напрямів науки і техніки, поява високоінтелектуальних технологій дають можливості до формування та розвитку інтелектуального, наукового потенціалу. Узгодження дій щодо системи підготовки наукових кадрів за умов розвитку міжнародного науково-технологічного співробітництва дасть змогу кооперації вітчизняних та іноземних вчених-науковців.

У центрі уваги вчених [2–4] зосереджена проблема дослідження стану розвитку та накопичення науково-технологічного потенціалу, аналіз його складових, показників виміру. Актуальними залишаються питання нарощування науково-технологічного потенціалу відносно розвитку міжнародного науково-технологічного середовища.

Метою статті є дослідження стану науково-технологічного (а саме науково-освітнього) потенціалу міжнародним рейтингом та співставлення його значення з показниками решти країн світу.

Результати дослідження. Перш за все, зазначимо, що термін “потенціал” у слововживанні в широкому тлумаченні може звучати так: “Джерела, можливості, засоби, запаси, що можуть бути приведені в дію, використані для вирішення якої-небудь задачі, досягнення певної мети”. Проте в більш вузькому змісті поняття “потенціал” у науковій літературі прийнято вживати як синонім “можливостей” стосовно до якої-небудь сфери “ступінь потужності” в якому-небудь відношенні. Тобто потенціал як економічне поняття може трактуватися як

можливість і готовність суб'єктів ринку спеціалізуватися на тих видах діяльності і виробництва, по яких в кожен момент часу є абсолютні або порівняльні переваги [5, ст. 87].

Науковий потенціал – це сукупна можливість національної економічної системи генерувати необхідні знання, що втілюється в кількісних і якісних характеристиках винаходів та нововведень і визначається чисельністю та професійністю вчених, зайнятих у різних сферах науки. У політекономічному аспекті науковий потенціал – це відносини економічної власності між різними суб'єктами господарювання з приводу отримання, використання та привласнення наявних результатів наукових досліджень (та тих, що можуть бути мобілізовані) для реалізації основних цілей держави у сфері науки. Результатом наукової діяльності виступають нові знання (винаходи) та удосконалені методи використання вже існуючих знань (нововведення) [6]. Глобальна програма “Знання для Розвитку” (Knowledge for Development Program – K4D) допомагає вибудувати стратегію використання знань задля підвищення конкурентоспроможності країни та добробуту населення, збільшення науково-технологічного потенціалу, визначення пріоритетів та загроз побудови економіки знань. Дана методологія (Knowledge Assessment Methodology – KAM) враховує 4 показники: економіко-інституційне поле (EIR), яке має забезпечувати стимули до ефективного використання наявних та створення нових знань; освіту та знання (ЕК); інформаційно-комунікативну інфраструктуру (ICT) та інноваційне забезпечення (In), яке включає науково-дослідні центри, університети, лабораторії, які під дією глобалізації продукують нові знання та адаптують їх до локальних потреб, створюючи тим самим нові високоінтелектуальні технології (табл. 1). KAM включає два індекси: Індекс економіки знань (Knowledge Economy Index – KEI) та Індекс знань (Knowledge Index – KI). Показник освіти та знань (ЕК) є основою при розгляді та аналізі науково-технологічного потенціалу.

Таблиця 1

Показники KAM методології при визначенні наукового потенціалу Світовим банком за 2008 рік

Рейтинг	Зміна рейтингу з 1995 р.	Країна	KEI	KI	EIR	In	EK	ICT
1	+8	Данія	9,58	9,55	9,66	9,57	9,80	9,28
2	+6	Нова Зеландія	8,87	9,00	8,48	8,65	9,79	8,56
3	0	Фінляндія	9,37	9,33	9,47	9,66	9,78	8,56
4	-3	Австралія	9,05	9,17	8,66	8,72	9,64	9,16
5	-1	Норвегія	9,27	9,27	9,25	9,06	9,60	9,16
6	+11	Ісландія	8,88	8,87	8,92	1,98	9,44	9,18
7	+3	Швеція	9,52	9,63	9,18	9,79	9,40	9,69
8	-3	Канада	9,21	9,14	9,42	9,43	9,26	8,74
9	-2	Нідерланди	9,32	9,36	9,18	9,48	9,26	9,36
10	-8	Бельгія	8,73	8,70	8,82	8,96	9,14	8,02
29	-6	Україна	5,80	6,38	4,06	5,77	7,91	5,45
134	+5	Буркіна-Фасо	1,64	1,11	3,24	2,15	0,26	0,93

Джерело: KAM 2008 “KEI and KI indexes” http://info.worldbank.org/etools/kam2/KAM_page5.asp#c67

Розгляд зазначених параметрів дозволяє узагальнити, що база освітнього та наукового потенціалу України (7,91) є достатньо сформована та діюча, не дивлячись на те, що з 1995 року рейтинг впав на 6 пунктів. Дану позицію пояснюють такі фактори як наявність високоякісних Вузів, науково-дослідних установ, професійних кадрів. Враховуючи, що Індекс економіки знань та Індекс знань мають досить низькі показники (5,80 та 6,38), які опускають рейтинг України на 51 місце, можна констатувати, що наукові і освітні можливості України є досить пріоритетними напрямками розбудови економіки знань (рис. 1).

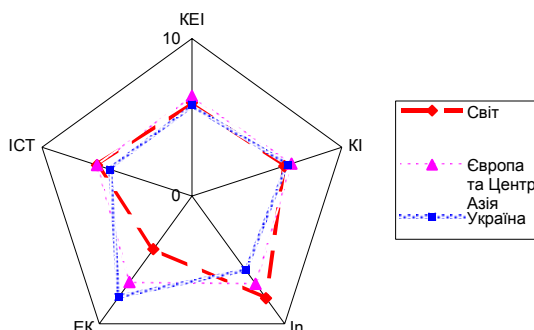

Рис. 1. Регіональний розріз KAM методології при визначенні наукового потенціалу Світовим банком (2008 р.)

Джерело: KAM 2008 “KEI and KI indexes” <http://info.worldbank.org/kam>

З-поміж п'яти критеріїв визначення науково-технологічного потенціалу Україна випереджає Європу, Центральну Азію та світ в цілому з позицій освіти та науки. Це говорить про те, що в державі присутній науково-

освітній потенціал, наукові кадри, розвиток і збереження якого залежить від правильно сформованої державної політики.

Зміцнення науково-технологічного потенціалу залежить від готовності і спроможності країни до входження в економіку знань. Заслугує на увагу розрахунок Індексу економіки знань (КЕІ), що включає аналіз того середовища, яке продукує нові знання. Даний Індекс являє загальний рівень розвитку країни чи регіону стосовно економіки знань (рис. 2). Розраховується за чотирма середньорічними субіндексами, що мають місце в економіці знань: економіко-інституційний режим, освітні і людські ресурси, інноваційно-технологічне середовище та інфраструктура інформаційно-комунікативних технологій.

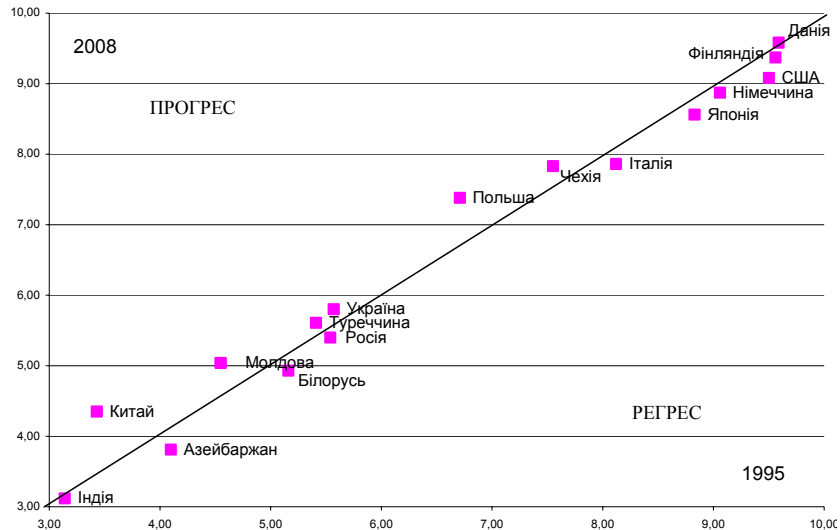

Рис. 2. Індекс економіки знань країн світу (2008 р.)

Джерело: складено автором на основі даних Світового банку http://info.worldbank.org/etools/kam2/KAM_page5.asp#c67

Візуальний поділ даного графіка наполовину показує, що по-перше, Україна (5,57; 5,80) наближається до країн-лідерів (приріст показника 0,22 пункти), по-друге, спостерігається прогрес в розвитку Індексу економіки знань, тоді як в Росії, Білорусії, Азербайджані та Індії – регрес. Щоб не втратити позиції та надолужити втрачене провідне значення займає міжнародне науково-технологічне співробітництво. Аналіз вибірки країн по показнику освіти та знань (ЕК, рис. 3), показує, що Україна знаходиться на стадії прогресу та займає майже однакову позицію з Польщею.

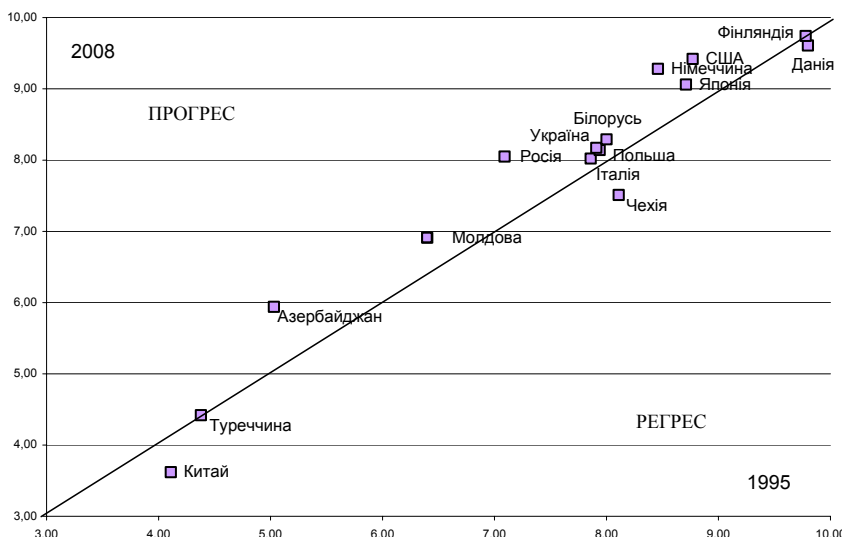

Рис. 3. Показник освіти та знань країн світу (2008 р.)

Джерело: складено автором на основі даних Світового банку http://info.worldbank.org/etools/kam2/KAM_page5.asp#c67

Переконливо можна сказати, що науково-технологічна діяльність є необхідною для розвитку. Декларація UNESCO Про "Науку та використання наукових знань" від 26.07.1999 року наголошує, що "державним органам влади всіх рівнів та приватному сектору, варто більш активно підтримувати створення та рівномірне роз-

повсюдження наукового та технологічного потенціалу за допомогою відповідних освітніх та науково-дослідних програм, як необхідної основи для економічного, соціального, культурного розвитку” [7].

Для забезпечення наукової сфери кадровими ресурсами, стимулювання розвитку науково-інтелектуального потенціалу варто:

1) удосконалити штатну структуру наукових організацій зі зменшення частки адміністративно-господарчого персоналу до 20 % відповідно до європейських стандартів;

2) закласти ринкові підвалини до системи кадрового забезпечення сфери науково-технічної діяльності – перехід до контрактної системи оплати праці, стратегічного планування розвитку кадрів та сприяння створенню системи кадрового консалтингу наукового потенціалу;

3) створити цілісну, прозору систему продукування наукових кадрів відповідно до потреб науково-технологічного розвитку країни;

4) гармонізувати адміністративний вплив Вищої атестаційної комісії України у спосіб передання частини її функцій у відання вчених рад наукових інституцій зі збереженням за нею наглядової функції [8];

5) забезпечити кооперацію та співпрацю вітчизняних науковців з іноземними навчальними закладами та надати можливості створювати наукові філії-представництва в організаціях міжнародного рівня;

6) збільшити спектр вітчизняних замовлень, що сприятиме винахідницькій активності.

Підсумовуючи, слід зазначити, що в Україні присутній науковий осередок, є потенціал до здійснення науково-освітньої діяльності, варто лише вибрати правильний шлях до реалізації поставлених завдань. За умов розвитку міжнародного науково-технологічного співробітництва відбуватиметься формування та нарощування науково-технологічного потенціалу.

Література

1. Україна у вимірі економіки знань / За ред. акад. НАН України В.М. Гейця. – К.: Основа, 2006. – 592 с.
2. Каньгин Ю.М. Научно-технический потенциал: проблемы накопления и использования / Ю.М. Каньгин. – Новосибирск: Наука, Сибирское отделение, 1974. – 254 с.
3. Громека В.И. США: научно-технический потенциал (социально-экономические проблемы формирования и развития) / В.И. Громека. – М.: Мысль, 1977. – 245 с.
4. Малов В.С. Прогресс и научно-техническая деятельность / В.С. Малов. – М.: Наука, 1991. – 140 с.
5. Дікань Л.В. Сучасні підходи до визначення поняття “інноваційний потенціал” [Електронний ресурс] / Л.В. Дікань, Є.В. Колесніков // Коммунальное хозяйство городов. – 2003. – № 52. – С. 83–88. – Режим доступу: <http://eprints.ksame.kharkov.ua/view/subjects/Vipusk52.html>
6. Матковський Р.Б. Економічний потенціал України та шляхи його ефективного використання : автореф. дис... канд. екон. наук / Р.Б. Матковський: КНЕУ. – К., 2003. – 20 с.
7. Declaration on science and the use of scientific knowledge / Text adopted by the World Conference on Science. – 1 July 1999 // [Електронний ресурс]. – режим доступу http://www.unesco.org/science/wcs/eng/declaration_e.htm
8. Україна: Стратегічні пріоритети. Аналітичні оцінки – 2006: Монографія / За ред. О.С. Власюка. – К.: НІСД, 2006. – 576 с. [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://www.niss.gov.ua/book/2004_html/010.htm

УДК 316.62

О.В. ПАНЬКОВА

Інститут економіки промисловості НАН України

АДАПТАЦІЙНІ МОЖЛИВОСТІ ПРАЦЮЮЧОГО НАСЕЛЕННЯ: ПОВЕДІНКОВИЙ АСПЕКТ

На основі результатів всеукраїнських та експертних досліджень визначено чинники, які знижують адаптаційні можливості працюючого населення та їх наслідки, виявлено домінуючі серед працюючих типи соціально-економічної поведінки. Запропоновано пріоритетні напрями забезпечення гідного рівня та якості трудового життя, як підґрунтя активної позитивної адаптації працюючого населення до змін.

On the basis of national Ukrainian and expert research the causes which reduce adaptive abilities of working population and their consequences have been defined. At the same time the types of social and economic behaviour dominating among working people have been determined. The author suggests the priority directions to provide the appropriate level and quality of working life as the basis of active positive adaptation to changes for working people.

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень. Умовою гідного виходу України з фінансово-економічної кризи є залучення та спрямування на суспільну користь усіх видів ресурсів, які має держава, особливо збереження і ефективна реалізація її людського і трудового потенціалу. Роль ресурсів праці є вирішальною, а роль держави – провідною. Найважливішим чинником забезпечення розвитку людського і трудового потенціалу, однією з ключових умов соціальної та трудової адаптації людини є висока якість життя та гідна праця. Незначна кількість вітчизняних фахівців – В. Антонюк, Л. Шаульська, Н. Романова, Р. Соловійов, А. Єгоршин, В. Пономаренко, М. Кизим, І. Мазур, А. Федорова, Ю. Токарев, А. Овчинников, Н. Єсінова займа-